

У кожным раззеле змяшчаецца таксама рубрыка «Праверце сваю пісьменнасць». Яна прапануецца навучэнцам для таго, каб паслядоўна і сістэмна паўтарыць асноўныя арфагра-фічныя правілы, паколькі дакладнае веданне норм пісьма складае неад'емны элемент не толькі моўнай, але і агульнай культуры чалавека.

Пры напісанні дапаможніка ўлічвалася тое, што моўная падрыхтоўка студэнтаў прызвана вырашаць не толькі адукацыйныя, але і выхаваўчыя задачы. Таму многія практычныя заданні разлічаны на выпрацоўку ўважлівых адносін да роднай мовы і культуры, на фарміраванне найлепшых духоўных якасцей.

УДК 655.11(47+57)(092) Скарына

Н. Я. Савіцкая, ст. выкл.
(БДТУ, г. Мінск)

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — НАЦЫЯНАЛЬНЫ СІМВАЛ БЕЛАРУСІ

Імя Францыска Скарыны шырока вядома не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. «Стваральнік беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання, гуманіст, асветнік, ён адыграў вырашальную ролю ў развіцці культурнага жыцця Беларусі ХVI стагоддзя. Ён увасабляў арганічнае адзінства ўсходняй славянскай культуры — неад'емнай часткі культурнай спадчыны Еўропы», — так характарызуе дзейнасць Скарыны ЮНЕСКА [1].

Сапраўды, Скарына прызнаны ва ўсім свеце, і мы — беларусы, нашчадкі Скарыны — ганарымся тым, што маем такога слыннага земляка. І чым больш мы вывучаем спадчыну Скарыны, адкрываем новыя дакументы, факты біяграфіі, тым больш велічнай паўстае фігура генія. Але нягледзячы на тое, што скарыназнаўства пачало развівацца з канца ХVIII стагоддзя, і, дзякуючы працы сотняў даследчыкаў на працягу больш чым двух стагоддзяў, беларусы маюць і скарынаўскую энцыклапедыю, і шматлікую колькасць кніг, звязаных з дзейнасцю Скарыны, яшчэ застаецца шмат нявысветленых пытанняў у яго біяграфіі і дзейнасці. Несумненна, што з цягам часу будуць знойдзены новыя дакументы, што дасць магчымасць акрэсліць постаць вялікага асветніка яшчэ больш глыбока і ён паўстане перад намі яшчэ больш значным і велічным. І чым больш будзе

аддаляецца час ад яго нараджэння, тым глыбей мы будзем усведамляць яго ролю ў фарміраванні беларускай нацыі.

Вядома, што Скарына атрымаў цудоўную адукацыю: ён доктар мастацтва і медыцыны і першы доктар сярод усходніх славян. Яго імя дастаткова знаёмае ў Еўропе, і ён мог бы зарабляць немалыя грошы як урач. Але Скарына пачынае займацца друкарскай справай, якая не дае прыбытку, і выдае ў Празе 23 кнігі Бібліі, а потым стварае друкарню ў Вільні. «Скарына лічыў, што Біблія — гэта скарбонка як рэлігійных, так і свецкіх ведаў. «Яна павінна будзіць думку мудраца і вучыць простага чалавека». Такі падыход да Бібліі у той час быў новым у Еўропе» [1]. Новым для таго часу было і тое, што Скарына да выданных кніг Бібліі напісаў прадмовы і пасляслоўі, якія сведчаць аб шырокім спектры інтарэсаў вучонага, аб яго клопаце не пра сябе асабіста, а аб асвеце беларускага народа, любові да радзімы і роднай мовы. Дзякуючы выданням Скарыны і перакладу Бібліі на беларускую мову таго часу, беларуская мова ўпершыню была ўганаравана аўтарытэтам друкаванай кнігі, што падкрэслівала развітую нацыянальную свядомасць аўтара і фарміравала яе ў чытачоў Скарынавых кніг на працягу стагоддзяў.

Свае погляды Ф.Скарына фармуляваў у надрукаваных ім кнігах. «Прычым гэта былі не асобныя, разрозненыя сентэнцыі. Творы Скарыны ўяўляюць з сябе сукупнасць уступных, заключных і каментавальных матэрыялаў да адпаведных біблейных кніг. У пражскіх выданнях утрымліваецца 21 прадмова і 4 казанні, у віленскіх — адпаведна 2 і 21. У прадмовах Скарыны — філасофскія роздумы пра выхаванне ў людзях маральнасці і патрыятызму дзеля абароны інтарэсаў свайго краю; пра неабходнасць пашырэння асветы, развіццё навукі і інш.» [2].

Філасофскія і маральна-эстэтычныя погляды Ф.Скарыны, выказаныя ім у прадмовах і пасляслоўях, закладвалі асновы светаўспрымання беларускага народа. «Кнігі яго садзейнічалі набыццю канкрэтных ведаў, вучылі мудрасці. У кнігах асветніка знаходзім мы тлумачэнне яго поглядаў на роўнасць усіх людзей на зямлі, на справядлівае светаўладкаванне, на захаванне агульначалавечых маральна-этычных прынцыпаў у паводзінах, на адвечнае імкненне чалавека да свабоды і праўды» [3].

Францыск Скарына — энцыклапедычна адукаваны чалавек, асветнік, вучоны, пісьменнік і перакладчык, філосаф і рэдактар, выдавец, першы ўсходнееўрапейскі тэарэтык кніжнага мастацтва,

таленавіты арганізатар вытворчасці і шмат іншага. Сёння многія называюць Скарыну героем усіх часоў беларускага народа, памятаючы, што менавіта ён надрукаваў чацвёртую ў свеце друкаваную Біблію на роднай мове, пасля чэшскай, нямецкай і італьянскай. Для гісторыі сусветнай цывілізацыі гэта з'яўляецца фэнаменальнай падзеяй: можна сказаць, што беларусы ішлі паперадзе ўсёй планеты. Геаграфічна знаходзячыся ў цэнтры Еўропы, друкаваць свае кнігі, дзякуючы Скарыне, беларусы пачалі хутка пасля вынаходніцтва дукарскага станка Янам Гутэнбергам, і распачалі свой друк на 8 гадоў раней, чым у Англіі, і на 15–50 гадоў раней, чым у многіх еўрапейскіх краінах. Можна ўявіць, якімі б былі цяпер беларусы, каб не пераслед і ўціск на працягу некалькіх стагоддзяў.

Многія пытанні, якія ўзняў Скарына, актуальныя і для нашага сённяшняга жыцця. Мы старажытная і адначасова вельмі маладая самастойная дзяржава. І каб мацаваць нацыянальную свядомасць, неабходна мацаваць гонар за сваю Радзіму і нацыю, ведаць сваю гісторыю, мець прыклады выбітных асоб. І мы ведаем дзесяткі і больш славутых імёнаў, але найперш узгадваем імя Францыска Скарыны.

За апошнія дзесяцігоддзі напісана шмат праявістых і вершаваных твораў, у якіх усебакова паказана асоба Скарыны. Творы напісаны беларускімі пісьменнікамі для чытачоў рознага ўзросту: для садаўскіх дзяцей, школьнікаў, дарослай аўдыторыі. Яны напісаны як на беларускай, так і рускай мовах. Творы ёсць, але ніколі не бывае зашмат добрых тэкстаў. Таму чакаем ад пісьменнікаў новых цікавых твораў пра Скарыну, арыентаваных на сучасную беларускамоўную і рускамоўную аўдыторыю.

Пры навучанні замежных студэнтаў рускай мове ва ўмовах нацыянальнай рэспублікі вырашаецца праблема гарманічнага спалучэння паміж культурай вывучаемай мовы (рускай), культурай краіны знаходжання (Рэспубліка Беларусь) і нацыянальнай культурай студэнта. Лінгвакультурнае ўзаемадзеянне вымагае даваць дастатковую колькасць краіназнаўчага матэрыялу, каб сфарміраваць паважлівае стаўленне да Беларусі, яе гісторыі і культуры.

Што да выкладання ў БДТУ рускай мовы як замежнай, то матэрыял пра Скарыну пададзены ў дапаможніках для рознага ўзроўню навучання, пачынаючы з элементарнага курса. Так, напрыклад, для элементарнага і базавага ўзроўню ведаў рускай мовы як замежнай маюцца наступныя тэксты:

1) у дапаможніку Миксюк, Р. В. Русский язык. Письмо. Аудирование. Чтение (Минск: БГТУ, 2010) надрукаваны тэкст «Полоцк и полочане», які змяшчае інфармацыю пра Скарыну як першадрукара і славу тага палачаніна;

2) тэкст «Францыск Скарына» можна прачытаць ў дапаможніку: Лазовская, А. И. Русский язык как иностранный для начинающих (Минск: РИВШ, 2011);

3) тэкст «Францыск Скорина — основатель белорусского и восточнославянского книгопечатания». — у кнізе: Знакомьтесь: Беларусь (Минск: БГТУ, 2008).

У заключэнне хочацца прывесці словы Міністра інфармацыі Беларусі Ліліі Ананіч, якая адзначыла, што ў гісторыі кожнай краіны ёсць падзеі і з’явы, якія лічацца светачам развіцця народа. Сваім зместам, сваімі ўплывамі на свядомасць грамадзян якраз яны фарміруюць грунт гуманістычнага будаўніцтва краіны. Такой падзеяй, такой з’явай уяўляюцца і вытокі беларускага кнігадрукавання, крынічны штуршок якім даў легендарны асветнік, першадрукар усходнеславянскіх зямель, наш суайчыннік Францыск Скарына <...> у нашай свядомасці павінна застацца разуменне таго, што Скарына і яго справы надзвычай сучасныя, патрэбныя нам.

Патрыятычныя пачуцці любові да роднай краіны, узаемапавага з іншымі народамі — найвялікшая каштоўнасць, якую сцвярджае Беларусь у свеце. Гэта наш духоўны завет для ўсёй чалавечай супольнасці» [4].

Скарына — прыклад для нас, беларусаў XXI стагоддзя, як жыць і працаваць дзеля сваёй Бацькаўшчыны, наш гонар, наша слава, наш нацыянальны брэнд.

ЛІТАРАТУРА

1. Лебединский, С. И. Русский язык для иностранцев: полный курс. Russian for Foreigners: Complete Course. В2. Уровень бакалавра и специалиста. Учебник / С. И. Лебединский. — Минск: Научный мир, 2014.

2. Падаляк, Т. Хто валодае інфармацыяй, той валодае светам // Роднае слова. — 2005. — №5. — С.68.

3. Навумовіч, У. А. Беларуская літаратура: вучэб. дапам. / У. А. Навумовіч. — 2-е выд. дап. — Мінск: Выш. шк., 2013.

4. Ананіч, Л. Духоўны завет чалавечай супольнасці / Інтэрв’ю Сяргея Паўлава з Ліліяй Ананіч. // Звязда. — 13 крас. 2017 г.